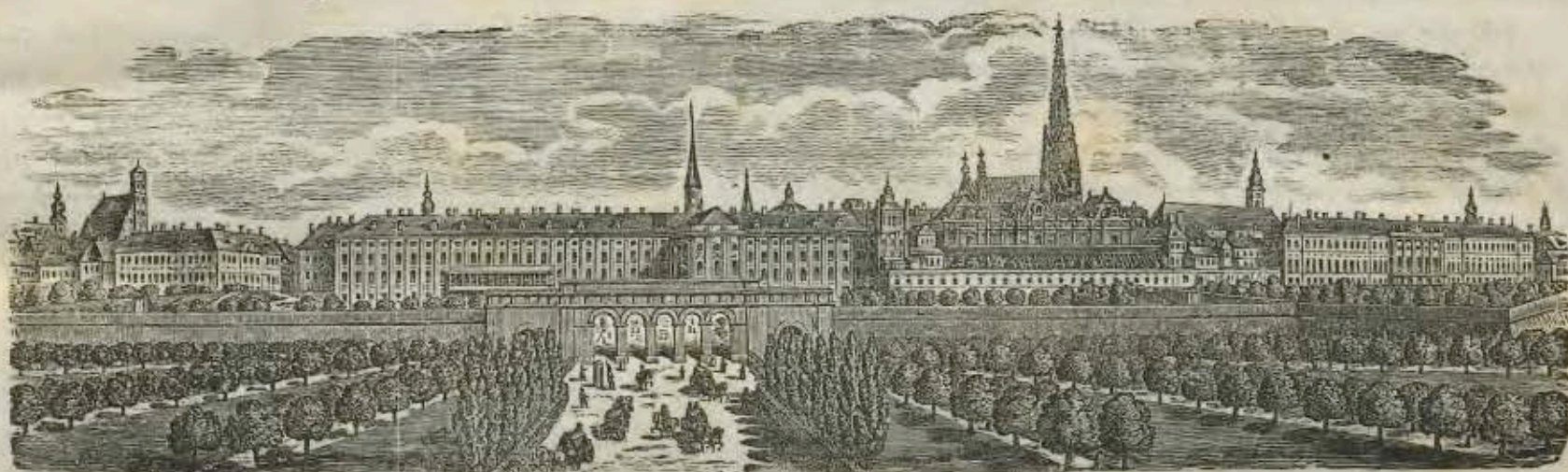

Գարնամիսի Լուրեր

ԹԻԻ 1

3 ՅՈՒՆԻՍԵՐԻ (22 ԴԵԿՏԵՄԵՐԻ 1852)

1853

ՅԵՅՏԵՐԵՐ ՈՒ ԹԻՆՆԵՐ

ՏԱՐԻՆԻՍ անցաւ դաւայ, տարինիս, կըսենք, որն ար զՆաբոգա քառա՝ հանդարտած, տեսաւ՝ հաշա, թողուց՝ իտալաւ։ Բայց համա (ժամանակի սլաակերը) երկու երես ունի, բոլոր բանաստեղծները. մէկ հին տաղին ալ երկու զէմք ունէր, մէկովն անոնց կը ժպտէր նէ՛ մէկտրոյն մեզի խոստ. ու զժնկայ կը նայէր։

Եւրոպայի մէկ եզրը, Հայ Եւրոպան՝ ինքն ալ յեղաշրջական տարի մ'ունեցաւ։ Հոս սոյն զինքերու շաշին չաւեցաւ, օրին չմտախոյաւ, միայն զրոյի շարժում հնչեց, միայն թանաք հոսեցաւ. բայց տրոյեօք սրտերու վերքերը ընէ բաղմամբ, ընէ խորունկ ու թիւ մահացաւ էին։

Քրիստոնէական կրօնը, երկնաւոր Հօրերնուօ օմխորձ միանգամայն այն կրօնն է՝ որուն համար նոյն իսկ սաստաւածոցին հիմնադրանքում է, թէ որդիքը՝ հօրմէ ու զսակքը՝ մօրմէ պիտ'որ բաժնէ։ Մեր Եղիւն տա զժքօրիստութիւնն ունի՝ որ դարերէ ի վեր իր պատմութեամբը նոյն ճշմարտութեան կենդանի ապացոյցներն էին։ Սոցիալ է քիչ տանն լը՝ որ քանի արատաւաւ հանդարտութիւն մը գտնուէր զուարճանքներ. ցեր, լը՝ զիտոյներ. քիչ մը հազոյն փոփոխութիւն բաւական էր յեղեղակ պիտիներն աւելցնելու. լըսած հրարութիւնն էր, որդի պիտուած մը կրնար նորէն բոլորքէլ որ տալին անպին հօր թափաւ ու մահ գոտայ։

Եւրոպայի համալ, ան հրապարակական թերթերուն համար՝ որոնք ազգին, ազգին մէջէն, ազգին համար կը գրուին, ճշմարտան ու փորձութեամբ լըցան ժամեր հասուն. ո՞վ կ'աւանդէ։ Խոստովանելու էր՝ Եւրոպան ալ շատ փորձեցաւ. ան բոլորէն իր անմիջականութեան սկիզբը թող տարաւ՝ երբ որ բոնը մասնաւորներէն հասարակաց կրօնին անցաւ։ Բայց իրոք տա լըսուիր՝ որն որ կրօնի նկատմամբ պրոթիւն ունի այնչափ հեռու բլրաւ տաղիւն նախանձաւորութեան (հաւանք)՝ որչափ ստուգելու անասարկութիւնն օտար է, աս պարտաւանդան մէջ յամաւ լըսութիւն կը պահէ. երկուցի մը՝ որն որ լընք պիտի թիւ, ազգեօք իրարու տկարութիւնն էլ թիւ իրարու պահանջութիւնն էր մեկնաւ։ Բայց մէնք կըսենք՝ որ ոչ աւազմինն է եւ ոչ վերջինն. օրովհետեւ մէկ կողմանէ՝ առջեւ ի նկատմանս ամէն նիւթէ աւելի մեզի ընտանի ու գրեթէ մեր օտարն է, եւ մէկալ կողմանէ՝ նիւթին ծանրութիւնն ու յարձակման յաճախութիւնը շատ տոկոսաւորական են։ Աւտի աս լըսութեան հիմն ան է՝ որ հաստատուն գրութեամբ մը լըսուր խմբագրութիւնը՝ մասնաւորութիւնէ բաժնելով, խմբագրութեան համար այն սկզբունքը պահեցինք եւ. ամէկը Լաքն ալ կը պահէր, զորոնք մինչուի ու թ ամիս առաջ պահած էինք. այսինքն՝

1. Կրօնի նկատմամբ ազգայ բլրալ Եւրոպայ լըսուր կրօնի երկու բաժնուած ազգի մ'աւելած էր. ինչպէս երկու սիրա չունինք՝ անանկ ալ երկու կրօնի չէինք կրնալ ծառայել. բայց կրնայինք եւ պէտք էինք ընել՝ որ մեր կրօնը (որն ար միանգամայն ազգին մէկ մասցի մասին կրօնն է) պաշտօնական առեւ, մէկալ մասին կրօնին անկաւ յարձակում չունէր, օրինակի տրոյաւ՝ զիպաւածներ ծաւելով ձեռն լով, առջինն անպինն պարտաւոր պէտքեր փնտաւելով ժպտելով. մանաւանդ թէ առջեւ նիւ երո՞ւ աս կերպ զէպքերը մեր լըսութեան վերաբերաւ ըրապիկցինք, Եւրոպայի հաստաւածներուն մէջէն պարբերութիւններ, էջեր, նոյն իսկ թերթեր կը ծառայէր։

2. Սոցիալ է ինչպէս օւրիշ՝ որ եւ ինչ ճշմարտութիւն, նոյնպէս եւս աւտալ կրօնական ճշմարտութիւնը նաւ. ուրիշին ալ ընդունել աւալ ճանքը (թէ որ օրինաւոր կերպով կը յոռաջանայ)՝ երբեք օրինութիւնն մը, օրէնք մը ու սահմանադրութիւն մը չիկրնար խախտել։ Բայց ինչպէս ընտանեկան կենաց մէջ խոհեմութիւնը տեղ ու ժամանակ կընտրէ, որոնց մէջ միշտ կրօնի վրայ յախաւուն խոսել, վիճել, պատահ չնայել, պայտէս ու լըսուր մ'էջերը նաւ. օրինաւոր եղանակաւ յոռաջ բերուած ասանկ վիճերով լըցրելով լըսուրական քաղաքականութեան դէմ՝ սեպկցինք ու կը սեպկենք։

3. Կը կարծէինք ու իրօք ալ հիմն աւելինք ենթադրելու՝ որ երկու կրօնական կողմանէ կրող լըսուրաց մէջ լընելոյն դաժնաւոր շաւիւն մ'անցած լըսուր՝ որ պաշտի իրենց կրօնին կողմն ալ լըսում իրօքաւ կրօնին չէպին յարձակման։ Եւրոպայի զանազան լընելներ մէկ կողմանէ կըսած ալ են նէ՛ մէկալ կողմը կամ լըսութեամբ անաւս բլրած է կամ անանկ օրինակութեամբ մը զգաւաւորացած է՝ որ հրապարակական զրոյութեան մ'աւելի երբեք տաւած չէ։

Եւ սկիզբներն էին՝ որոնց քիչ շատ նաւ. ազգային լըսուրներէն շատերը կը հեռուէին։ Բայց սրտի զարմանքով տեսնուեցաւ՝ որ

* Եւ մեր բանած ընել ազգին օրինակ բլրայ միայն Լաքերի ճանապարհաբաւութիւնն է Լաքատան, որուն մէջէն ինչ կերպ բաներ գաւաւ ձգելին իրաւանքի բնութեւր. որչ կրնայ ինք իրեն խմբուել, եւ անշուշտ Եղիւն մէջ կը գտնուին զանե անանկ՝ որոնք նոյնին սկզբնաղբիւր կարգաւորով՝ կարենան դատաւարան ընել։

